

Bozgor Elian

Semmiségek¹

Duplás Józsi

Örkény Istvánnak

Ennek a történetnek „nyersanyagát” ugyanattól a baráttól kaptam: ugyanattól, akitől egy fura lány történetét nyertem valamikor, fogadásból; s amiknek történetét én ugyancsak „megírtam”: a fogadás-történet történetét is „meg”, s a történetet magát is igyekeztem gyarló-magam szerint rögzíteni, utóbbi darabnak a *Barátságból nyert ajándék* címet adva.

Barátom nem képes veszíteni, bőven tudna, de nem képes. Nem úgy, ahogy mi lennénk ezzel.

E mostani történet voltaképp utóajándék nekem, amit veszteségéhez csatolt, egyáltalán nem megszegyenítésül nyújtva, hanem „gavallériából” adva azt, rá jellemző eleganciával. Mintha örült is volna a veszített fogadásnak?

Lehetne tanulni tőle...

*

Dupla nullás falu határában történt. Az egész egy nagy csattanással kezdődött, azt még a szomszéd közeli települések is visszhangozták.

Az M00-s főúton oldalára fordult egy tartálykocsi.

A mentők és tűzoltók érkezete előtt elég sok kíváncsiskodó került elő házakból-udvarokról, mezőkről. Kocsmaházból...

A sérült sofört összenyalábolták már, hordágyra rakták, a másik vezetőt épp akkor vágta ki lángvágóval a romok közül.

Alig távoztak a helyszínről, amikor Duplás Józsi, a falu bolondja, rongyosan előkacsázott bokrok, cserjék közül. Előbb, persze, árkokon is nyilván, keresztülgázolva; a legelőt hagyva ott, amerre a falu kondáját őrizte. A csattanás-robajlás emelte fel szendergéséből, de mindjárt tudta is, hogy mi történt.

A vadalmafa egyik száraz ágára (vagy a vackoréra) akasztotta tarisznyáját, amelyben még bontatlan volt a napi elemózsia, s toronyiránt... be a faluba!

Alig kecmertett elő a sekély, dűlőút menti sásas-gyérnadas árokból, máris a legbiztosabb hangon utasításokat osztogatott, persze csak magának dirigálva: „Oszoljanak, emberek, nincs itt semmi látnivaló...”

A kitartóbb emberek, akik még maradtak, hahotában törtek ki, s hamar kórusban harsogták ellenszólamukat: No nézd csak, a Duplajózsi!... mindjárt jönnek a duplaokosságok is...

Incselkedtek vele, azazhogy *incselkedtek volna*, de a falu bolondja nem törődött a gorombaságokkal.

¹ Mindhárom mű a szerző *Piszkozati* (vegyes) füzetekjei közül való

Leguggolt a nagy tartályhashoz, s ezeket mondta: „Katonadolog. Semmi az egész... Csak meg kell vakarni egy kicsit a hasat. Aztán majd mész is a dolgodra, igaz-e? És minden rendben lesz.”

A falusiak pedig ettől még harsabbra fogták a nevetést, meg az ugratáson is gorombítottak. Hogy majd pont egy *hibbant* fog nekik tanácsokat osztogatni itten! Stb. Tehát Józsi leguggolt a tartályhoz és vakargatni kezdte az acéloldalt, vakargatta, vakargatta egy darabig, dűnnyögött becézón a „hashoz”, aztán hirtelen... csodák csodája (az emberek vissza is hőköltek): prüszkölt nagyot a tartálykocsi. Majd megrázta magát, mint valami ismeretlen, lusta szörnyeteg. Amikor annak elege lett már a vakargatásból vagy a dagonyázásból.

Nekiemelkedett s gurulni kezdett. (Előbb még lerúgta kerekeiről a súlyos és csak *merő kényelmességben* rászállott pihenésnek a porát.) S a báméskodók várakozását meghazudtoló fürgeséggel, sofőr nélkül, magától: neki is vágott az útnak.

Igen nagy lett a csend akkor.

Mire meg felhangzott Józsi lelkendező hangja. Hogy „nagyon jó-ó! Ez a-az!... kisöreg...” Meg más efféle buzdítások is hallatszottak tőle; örömeben ugrált, és csapkodta magát, amerre csak érte...

Az emberek, valamitől, eléggé elbizonytalanodtak. Bámultak a kocsi után, csak bámultak.

Közülük némelyik le is vette a kalapját, feje búbját tapogatta, visszatette a kalapot, megint levette, grimaszolt..., mások fogadkoztak, hogy senkinek se beszélnek az esetről, mert bolondnak nézik majd őket, mesélőket... s más se hiányozna.

Némelyek a szemüket is dörzsölték. Vagy annak bölcs kételkedéséhez jutottak, hogy most már kezdik érteni a régi mondást, miszerint nem szabad hinni az embernek... a szemének.

Józsi hosszan nézett a hegyláb alatti fordulóra, mellkasán, a kulcsfontja felett görcsbe szorította a kezét. Úgy drukkolt, finoman rázta ehhez az öklét... néha meg is görbedt.

Várt, amíg a „disznó” elfordult, aztán leporolta a tenyerét, maszatos állán simított egyet, s mint aki jól végezte dolgát, talán mosolygott... („legyintett” abban?), átvágott a vizesárkon, békében, át a réten, s ment, hátra se pillantva; ment, ment, hogy most már utánajárjon a rábízott jámbor jószágoknak.

És mért félénk, ha újságíró?

A jövevény a negyedosztályú „Jobb Mint Bárhol” tejió és kávézóba lép; a sarki asztalnak tart, amerre a Költő dolgozik.

Szabad?

Tessék.

Mert ki a költő?...

Parancsol?... hogy tetszik?...

Olvasta az Öreget! Mondom... kérdem én vele; hogy „mi a költő”?...

Ááá... vagy úgy... (Kis gondolkodásra.) A költő egy számár, aki verseket ír. (Folytatná, de a másik tovább kérdez.)

Mért ír verseket?

(Bizonytalanul.) Mert azt hiszi, hogy abból meg lehet élni.

Miért lehet megélni?

(*Asztalra teszi a tollát; még jó-hiszeműen.*) Mert némely lapkiadó-tulajdonos elhitheti magával (s a szerencsétlennel is el) azt, hogy a költőnek meg lehet élni.

Mért csak némely?

(*Kezd kitérni...*) Mert nem lehet mindenki ennyire hiszékeny.

Miért hiszékeny?

Mert ha nem az lenne, akkor ő is verseket írna (*emeli a hangját; majd méltatlankodva is*), és nem ő ülne párnaszékben, hanem a költő, és a lapkiadó-tulajdonosnak meg felkopna az álla.

Mért az álla?

Na, ide figyeljen! (*Ingerülten.*) Ezt csak úgy mondják, maga hatókor. Honnan szalajtották magát? A Holdról?... Igaz, ott *szélcsend is lenne*... És különben is: hagyjon engem békén, hogy megírhassam ezt a nyúlfarknyi mekkoraságú izét!... ezt a versikét... (*Az asztalnak fordul; írna...*)

Miért versikét? Nagyot nem tud?

(*Fölcsattan, a székről is fel...*)

Mi...i?

Jól van, jól van, na!... (*Ijedten.*) Ne hergelje már magát, és... ne ijesztgessen!... Én ugyanis újságíró vagyok, és riportot írok egy költővel, aki meg itt... ízé, kezét emelne...

Ez mindjárt máshogy hangzik... (*Látszólag enyhülten, de úgy szintén, mint az, aki valamilyen csínyre készül: mosolyogva visszaül.*) Mért nem ezzel kezdte?... kolléga. Szóval?

Szóval... ő... ö... és ez... mármint ha... felkop, ugye?... az fáj a költőnek?...

Hóóógyne (*várakozva, türelmese- sen*), de még mennyire hogy fáj neki.

És mi fáj ebben a költőnek?

A költőnek ebben minden fáj; mert a költőnek egyszerűen *minden* fáj.

Akkor mért nem megy orvoshoz?

(*Kicsit váratlanul éri.*) Mert a doktor... még a *mindennél* is jobban fáj a költőnek. A doktorok még egymásnak is fájnak; hiszen tudja... És még fizetni is kell értük...

És az emberek?

Mi lenne azokkal?

Hát... azok mit szólnak ehhez?

Hogy nem megy hozzá?! (*Baljósan.*)

Dehogyis!... Ahhoz, hogy *mindennél jobban fáj neki*... ott. Nála...

Az emberek nem szólnak semmit se.

De azért mind és mind többen keresik a költő könyveit, verseit...

Egy frászt! Le se köpik a költőt, meg a verseket se...

És mért nem köpik?...

Mert akkor... ezt megfojtom (*félre*) jót tennének a... lapkiadó-szerkesztővel meg a költővel is...

De a költőnek hogy tennének jót? ha rosszat tesznek...

Úgy, hogy nem törődnek azzal, hogy ő költő. És fütyülnek a verseire.

Nem értem. Hogy tennének ezzel jót?

A költőt semmibe veszik (*magasról, foghegyről*), vagyis az *még szebb* verseket ír nekik.

Nem önzők az emberek egy kicsit? (*Hitetlenkedve és reményekkel.*)

Egy kicsit nagyon is önzők. Mért ne lennének azok? Ők is csak emberek. És akkor, ha nem vennék semmibe a költőt, akkor a költőnek értelmetlen lenne az élete.

Hogyan?... És ha szeretnék mégis a költőt?...

Megbolondult maga?... Hova gondol, ember!? Minek szeressék?... Valóságos katasztrófa lenne... Akkor saját magukat meg egymást is szeretethetnék! És akkor meg minek törődni a fájdmakkal, amiket naponta okoznak egymásnak; és ezzel vége: befellegzett a költőnek... nem lenne

szükség rá... Ha egyszer az ember életét nem keserítik, minek akkor költőnek lenni? Mire jó az?! Akkor már inkább a doktor.

És így szükség van rá?

Jó ég!... Így sincs, úgy sincs szükség rá, de most már igazán... *(Előmagasodnék, de gondol egyet, mert érkezik a kérdés...)*

És mire jó a kritikus?

Az bizony, semmire se jó.

Mit mond? Akkor meg minek van? Mégis...

Azért, amiért egyebek is vannak... haszontalanok. Meg vannak emberek, akik nem szeretik a költőt meg a kritikust se, meg egymást se, meg még saját magukat se szeretik... ugyan nincs is bennük sok szeretnivaló... olyanok, mint... *egyesek!*... *(Elhallgat.)* A kritikus hivatala az, hogy minél inkább keserítse a költő életét.

Ez borzasztó! Az ember azt gondolná...

Borzasztó; borzasztó, bizony. („Na, most megvan!”) És mivel keserítheti leginkább?! Na?!

(Erre a fordulatra nem számított.)

Hát, izééé... Nem azzal, hogy... rosszakat ír róla?!...

És miért róla?! Mért róla!

Mert az ember... magáról, ugye... *(vigyorogva, fészkelődve)* nem írhat mégse rosszat. Még akkor se, ha kritikus... *(Erőtlen kíséreltet!)* Meg aztán mért kritikus akkor? Nem?

(Nem veszi be.) Én, azt, nem tudom... *(Ruganyosan-dallamosan, ké-*

szülődve, már feszülnek az idegek.) Mindenki maga tudja!... *(Nyomatékkal, gunyorosan, rejtélyeskedve.)*

Elnézést, de én... én igazán, nem is izélnék ezzel... én nem is tudom, mért...

Szóval nem tudod, te csibész!... Csak azért nem, mert ha szerződéses kidobólegény lenne a sarki Balfácán bárból, s egyben a barátom, akkor te már rég úgy repülnél innen, mint ősz szélben repül a...

No de kérem!... *(Nem érti.)* Én csak... csak egy félénk újságíró vagyok!... Hiszen már...

Igen. Ezt már hallottuk... És miért félénk, ha újságíró? *(Játszott szigorral, hangot emel.)*

Tudja, mit?... *(Szedelőzködik.)* Ö-ö-ö... Pardon, bocsánat; pillanat... Nekem most mennem kell. Majd máskor, ö-ö... izélünk; jó? Tudja, beteg az édes... a mama... kórházban fekszik *(Óráját nézi.)* Fú-ú-ú! *(Nőiesen, énekelve.)* Máris mekkora késés-be-e-en!... *(Rohanva el, vissza se néz.)*

Jónap! *(Derűsen utána. Majd a pincérhez, aki érkezik.)* Samuka. Első osztályú kávé!... tudja: abból... amelyekre elő-ihlet érkezhethék!... a költő szorongatott világhelyzetéhez.

Ahogy parancsolja, szerkesztő úr. *(Már ír... ír; fejét csóválja.)* Hallatlan! Hehe... *(Fel se pillant, Samuka után.)* Micsoda alak... S legyen benne jó mekkoraságú jamaicai cukornád-rum is!

Körhiba

Imént még vitatkoztak. Egymás hiányait, hibáit – bűneit! – hánytorgatták. Szitkokat szórtak egymás fejére.

Amilyen mozgalmak voltak szemrehányásaik közben, lassan hasonló olvadékonyak lesznek. Már nem annyira merevek. S nem bánják, hogy összeérhet a válluk.

Hallgatnak. Ülnek.

Beláttak? vagy fáradtak? Nem vádolnak; mindketten kitettek magukért.

Mindegy; lapos pillantásokat vetnek bajaik közepe felé. Egyensúlyba hozták magukat a világgal. Korábbi terveik morzsáit lesik?

A remény hal meg utoljára – hirdetik a drapp népcsoport sámánjai. A bioklinikusok meg arra hivatkoznak, hogy azok a vegyületek, s éppenséggel mostani maradványaik..., úgy a vágyadta-bágyatta szerelemben, mint eszükment ványatta degeréknél, imbeci-litereseknél és súlyosabbaknál - - - - -

Fejekben: metrikák formanyelvtana készül. Bonyodalmasan s egyszerűen. Végtére is: körnek nevezzük a gömbfelület azon pontjainak halmazát, melyek adott (A) gömbfelületi ponttól r távolságban – sugárnyilag – található; avagy mondhatni így is: a kör azon pontok mértani helye, melyek egy adott ponttól – a kör középpontjától – egyenlő távolságra vannak. Vagy mégse? Igen; a kör fogalmához más úton-módon is eljuthatni... akár egyenesseregek pontjainak halmazában...

Itt azonban a kérdés az, hogy ki a „középpont”?... Az, aki körül más kering?

Avagy inkább az a kérdés, hogy éppenséggel melyikük köröz: folytonpontocskaként – szabott távolságban – személyes végének sosincs-közepétől. S persze, kvantumgravitáló sajátidő szerint.

Kiderül. És nem derül ki?

(Egyelőre – ülnek. Nő, nő, férfi, nő stb. Legkeményebb, legsűrűbb, kanyarokat leginkább tűrő mérőeszközökkel kezükben... Ember, kecske stb. Vagy: arapapagáj... Hosszú szünet. Aztán valamelyik kezdi. Mindegy, hogy melyik.)

EGYIK Bocsáss meg, amiért neked ugrottam!...

MÁSIK Ja-a-aj! már hogy ugrottál volna!?...

EGYIK De, de; neked ugrottam. Ez az igazság.

MÁSIK Áá, mondom, hogy ne-em!

EGYIK De, igenis, méghozzá csúnyán!...

MÁSIK Na jó. Nekem ugrottál. És mi van ilyenkor? Én se vagyok egészen ártatlan.

EGYIK Ugyan; miket beszélsz!? Te, igenis, az vagy.

MÁSIK Dehogy! Ne viccelj!

EGYIK Dehogynem! Akármit is mondasz, te egészen ártatlan vagy!

MÁSIK Hej, te kis ravasz! Átlátok ám rajtad. Tudom én, miben sántikálsz!...

Csakhogy engem nem olyan könnyű kihozni a sodromból.

EGYIK Na, jól van... ha ragaszkodsz hozzá; akkor nem vagy ártatlan...

MÁSIK Ezzel meg mit akarsz mondani?!

EGYIK Én?! Semmit.

MÁSIK Hogy te milyen sunyi alak vagy! Semmit?! Azt mondtad, hogy nem vagyok egészen ártatlan!...

EGYIK Én csak...

MÁSIK Igen; te csak először szépen letagadod, hogy nekem ugrottál, teljesen igazságtalanul! Aztán meg azt mondod, hogy én vagyok a hibás! Ez már tényleg a pimaszság teteje, hogy mindenért engem okolsz!

EGYIK De hát, én... miről beszélsz?

MÁSIK Arról, hogy milyen ronda alakok vannak. Olyanok, akik elárulják azokat, akikhez tartoznak... Bárcsak sose hozott volna össze bennünket az élet!

EGYIK Ööö...

MÁSIK Még hogy nem vagyok ártatlan! És csak ennyit tud mondani: ö-ö-ö...
Jellemző! Siralmas!

EGYIK Én csak, izé...

MÁSIK Akkor lássalak, amikor a hátam közepét! Soha-viszont-nem-lá-tás-ra!!
(El.)

(Végeztek egymással?)

Végeztek. Valóban?...

GEDEON PÉTER
NAPRAFORGÓ